

Edyta Kalita

Przedszkole Uniwersytetu Łódzkiego

Współdziałanie nauczycieli i rodziców w tworzeniu warunków sprzyjających osiągnięciu przez dziecko samodzielności w przedszkolu

<https://doi.org/10.18778/8088-314-7.09>

Wstęp

Samodzielność jest niezbędnym warunkiem radzenia sobie w życiu, pokonywania trudności, jak również dokonywania wyboru własnej drogi życiowej. Niezmiernie ważne jest więc jak najwcześniejsze wdrażanie dziecka do samodzielności. Im wcześniej dziecko ma możliwość doświadczania samodzielności, tym lepiej radzi sobie potem w szkole, a z czasem – w życiu dorosłym. Znaczącą rolę w kształtowaniu samodzielności jednostki odgrywa edukacja przedszkolna.

Osiągnięcie samodzielności w okresie dzieciństwa jest więc bardzo istotnym warunkiem pomyślnej realizacji kolejnych zadań rozwojowych. Jednakże, od świadomości pedagogicznej rodziców i nauczycieli zależy, w jakim stopniu stanie się ono niezależne od otoczenia¹.

Problematyka samodzielności

W celu dokładnego zapoznania się z zagadnieniem samodzielności istotne jest zainteresowanie się różnymi sposobami pojmowania tego pojęcia.

¹ K. Kuszak, *Dynamika rozwoju samodzielności dziecka w wieku przedszkolnym*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2006, s. 51, 151.

Teorie behawiorystyczne ujmują samodzielność w kategoriach nawyku. Z kolei w koncepcjach poznawczych jest ona rozumiana jako wynik gromadzenia doświadczeń w ciągu całego życia jednostki. Natomiast w nurcie humanistycznym interpretuje się ją jako dążenia podmiotowe lub określoną postawę życiową wobec siebie i otoczenia społecznego. Samodzielność rozumiana bywa jako efekt samorealizacji i pracy nad sobą².

Zdaniem K. Kuszak „termin samodzielność ma bardzo szerokie znaczenie. Można mówić o różnych płaszczyznach tego zjawiska: samodzielności w sferze sprawności motorycznej, czynności samoobsługowej, samodzielności myślenia, samodzielności działań, samodzielności w zakresie kontaktów społecznych, samodzielności emocjonalnej itp.”³

Samodzielność rozumiana jako sprawność motoryczna pojawia się najwcześniej w rozwoju, a mianowicie wtedy, gdy zostaną opanowane umiejętności chodzenia i chwytania. Odpowiedni poziom sprawności motorycznych umożliwia jednostce samodzielne poruszanie się i podejmowanie różnego rodzaju aktywności. Osiągnięcie samodzielności motorycznej sprawia więc, że dziecko staje się bardziej niezależne od innych osób. Jest zdolne do przemieszczania się w przestrzeni i zdobywania pożądanых przedmiotów, jak też manipulowania nimi.

Z samodzielnością motoryczną związana jest samodzielność w zakresie czynności samoobsługowych. Przejawia się ona umiejętnością jedzenia, ubierania się i rozbierania się, wykonywania czynności higienicznych itp. Opanowanie tych czynności umożliwia elementarną autonomię i uniezależnienie się dziecka od innych osób w życiu codziennym. Od właściwie ukształtowanej samodzielności motorycznej zależy także rozwinięcie się samodzielności w posługiwaniu się różnymi narzędziami, np. nożyczkami, kredką, ołówkiem.

Na podłożu samodzielności motorycznej i samodzielności w posługiwaniu się narzędziami kształtuje się samodzielność działań. Jej podstawą jest umiejętność podejmowania decyzji, wyboru celu, a przy tym także doboru środków i metod potrzebnych do jego osiągnięcia, wytrwałość i konsekwencja w realizacji zamierzenia oraz zdolność dokonywania korekty własnych czynności⁴.

² Tamże, s. 11.

³ Tamże, s. 20.

⁴ Tamże, s. 21–22.

Z kolei jednostka, która osiąga samodzielność myślenia, posiada umiejętność kierowania własnymi wyborami i dokonywania ich niezależnie od panujących przekonań. Ponadto samodzielność myślenia znamionuje również opanowanie pojęć i umiejętność posługiwania się nimi oraz operowania posiadanymi informacjami, jak też wykraczania poza dostarczone informacje⁵. Jak zauważa cytowana już wcześniej autorka: „z samodzielnością myślenia bardzo ściśle wiąże się umiejętność rozwiązywania problemów, czyli radzenia sobie w sytuacji nowej, trudnej lub nieznanej, a także umiejętność odkrywania problemów”⁶.

Natomiast samodzielność związana z emocjami to zdolność panowania nad nimi. Jednostka osiąga autonomię emocjonalną, gdy potrafi radzić sobie z własnymi emocjami, przeciwdziałać ich zablokowaniu i tłumieniu, a także panuje nad nadmierną ekspresją⁷.

Istotną płaszczyzną samodzielności jest też samodzielność w kontaktach społecznych. Jej przejawem jest umiejętność nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z innymi osobami, zdolność funkcjonowania w różnych kręgach społecznych i dostosowywania się do norm, wymagań obowiązujących w grupach społecznych, bez zatracania własnej tożsamości i indywidualności, a także prezentowania własnych poglądów, przedstawiania argumentów⁸.

W procesie rozwoju jednostka osiąga kolejne płaszczyzny samodzielności, począwszy od samodzielności lokomocyjnej, która pozwala samodzielnie pokonywać przestrzeń i zdobywać przedmioty, przez samodzielność w zakresie samoobsługi do samodzielności działań, myślenia itd.⁹

Wychowanie dziecka do samodzielności

Samodzielność charakteryzuje dynamiczny rozwój, przebiegający od zupełnego jej braku, niedojrzałości i zależności od opiekunów, przez samodzielność względną, obejmującą wybrane aspekty życia, do autonomii i dojrzałości w okresie dorosłości¹⁰.

⁵ Tamże, s. 23.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże, s. 25–26.

⁸ Tamże, s. 24–25.

⁹ Tamże, s. 20.

¹⁰ Tamże, s. 32.

Najczęściej osoby dorosłe albo pozostawiają dziecku całkowitą swobodę, niczym nie ograniczając jego aktywności, nie stawiając wymagań, zadań, których realizacja przekracza jego możliwości, albo ograniczają działania dziecka, kontrolują, kierują, nie dając szansy na swobodną aktywność, na prawo do błędu. A wychowawcy powinni mieć na uwadze też to, iż dążenie do niezależnego działania jest naturalną tendencją rozwoju dziecka¹¹.

Rodzina jest pierwszym i najważniejszym środowiskiem, w którym przebywa dziecko od narodzin. Rodzice są zaś pierwszymi wzorami osobowymi, które ono naśladuje. Przyczyniają się do psychicznego i społecznego rozwoju dziecka, są wyznacznikami norm i zasad społecznych, przygotowują je do harmonijnego, samodzielnego i odpowiedzialnego funkcjonowania w kontaktach z innymi ludźmi. Warunki stworzone na terenie domu rodzinnego oddziałują na rozwój samodzielności jednostki. Już od momentu narodzin dziecka rodzice angażują się w jego aktywność, w poszerzanie repertuaru jego zachowań, udzielają pomocy w opanowaniu kolejnych czynności, pomagają i wspierają w okresach kryzysu. Wszelkie działania opiekuńcze organizują tak, aby dziecko miało możliwość osiągnięcia coraz wyższego poziomu kompetencji w radzeniu sobie z wymaganiami otoczenia i mogło z powodzeniem realizować kolejne zadania rozwojowe. Wielu rodziców niewłaściwie postrzega troskę o dziecko¹². Obawa przed poniesieniem przez dziecko porażki w sytuacji samodzielnego działania implikuje nadmierną ochronę dziecka i uniemożliwia mu przeżywanie doświadczeń związanych m.in. z organizowaniem własnej aktywności i samodzielnym podejmowaniem decyzji¹³.

Dzieci stają się bardziej odważne i samodzielne oraz gotowe do działania nie tylko w rodzinie, ale też w sytuacji przedszkolnej czy w gronie rówieśników, gdy znajdują wsparcie i zrozumienie w środowisku domowym¹⁴.

Współdziałanie z rodzicami w wykonywaniu różnych domowych obowiązków stwarza możliwość nabywania przez dziecko doświadczeń w codziennych sytuacjach. Jest także okazją do uczenia się od dorosłych sposobu pełnienia ról i wywiązywania się

¹¹ K. Kuszak, *Samodzielność jako osiągnięcie dziecka sześć- siedmioletniego*, [w:] *Edukacja elementarna jako strategia zmian rozwojowych dziecka*, H. Sowińska, R. Michalak (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004, s. 147.

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże, s. 136–137.

z zadań. Dziecko, które wykonuje pewne czynności wspólnie z rodzicami, otrzymuje informacje na temat przebiegu i poprawności własnych działań. Poza tym, obserwując rodziców, jak też współdziałając z nimi, poznaje różne możliwości samodzielnego wypełniania czasu wolnego¹⁵.

Istotną rolę w rozwoju samodzielności odgrywa również atmosfera wychowawcza domu rodzinnego. Rodzice dzieci samodzielnych są silnie związani z nimi uczuciowo. Przejawiają życzliwy, serdeczny i ciepły stosunek wobec dzieci. Natomiast dzieci, które są nadmiernie kontrolowane i rozliczane drobiazgowo z każdego wykonanego zadania, mają tym samym ograniczoną samodzielność. Z kolei dzieci pochodzące z rodzin wielopokoleniowych są mniej samodzielne w wyniku wyręczania i ograniczania ich dążeń do samodzielności przez osoby, z którymi mieszkają pod jednym dachem, np. rodziców, często dziadków i innych krewnych¹⁶.

Niezmiernie ważną rolę w procesie usamodzielniania dziecka odgrywa przedszkole. Do prawidłowego funkcjonowania placówki przedszkolnej przyczynia się właściwe wypełnianie przez nauczyciela wszystkich funkcji. Jedną z głównych funkcji, jakie spełnia nauczyciel, jest wspieranie i wspomaganie rozwoju wychowanków. Jego naczelnym obowiązkiem jest bowiem tworzenie jak najkorzystniejszych warunków samorealizacji i samodoskonalenia się dzieci, a zwłaszcza rozbudzanie emocji, ciekawości poznawczej, aspiracji, wyzwalanie aktywności, twórczości itp.¹⁷

Wychowankowie przedszkola uczą się od innych dzieci i pod kierunkiem nauczyciela. Nauka ta obejmuje także umiejętności praktyczne, które są przydatne w życiu codziennym i pozwalają na stopniowe usamodzielnianie się dziecka¹⁸.

Wychowawca, który będzie reagował na wszelkie przejawy samodzielności dziecka i stosował wzmocnienia pozytywne w postaci aprobaty, pochwały, uznania, przyczynia się do utrwalania w dziecku schematu danej czynności wykonywanej przez nie samodzielnie, a tym samym rezygnowania z pomocy zewnętrznej¹⁹.

¹⁵ Tamże, s. 139.

¹⁶ Tamże, s. 142.

¹⁷ M. Feiner, W. Went, *Nowe zadania nauczyciela*, „Edukacja i Dialog” 1997, nr 9, s. 3–4.

¹⁸ M. Kwiatkowska, *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, WSiP, Warszawa 1988, s. 50–51.

¹⁹ K. Kuszak, *Dynamika rozwoju samodzielności...*, s. 12.

W procesie kierowania rozwojem wychowawca powinien wspomagać wysiłki dziecka, wychodzić naprzeciw jego inicjatywie, w razie potrzeby okazywać pomoc i udzielać wyjaśnień, instruować oraz włączać się w jego działalność²⁰.

Niezwykle owocne w kształtowaniu samodzielności dzieci może okazać się także uwzględnianie przez nauczyciela poglądów pedagogicznych Marii Montessori oraz podejmowanie prób integracji w programie wychowawczym elementów jej metody. Istotą wychowania w rozumieniu autorki było bowiem doprowadzenie dziecka do samodzielności, niezależności od dorosłych, odpowiedzialności i miłości do świata²¹. Wychowanie zaś to rodzaj pomocy i wspierania dziecka jako pełnoprawnej istoty ludzkiej w osiągnięciu przez nią niezależności²². Wychowawca powinien zatem pamiętać, iż w drodze do samodzielności dziecko potrzebuje wielostronnej pomocy. Dlatego nauczyciel „jeśli chce dawać wsparcie, musi iść za dzieckiem, swoje własne poczynania, postępowanie uzależnić od dziecka, nie odwrotnie”²³. Ważne jest też to, aby nauczyciel pamiętał o zasadzie wolności w wychowaniu. Dziecko powinno mieć prawo do wolnego wyboru przedmiotu pracy, decydowania o tempie pracy, czasie jej wykonania i miejscu. Zasada wolności nie oznacza pozostawienia dzieci samym sobie, swobody absolutnej, swawoli, lecz jest określona regułami, obowiązkami, zadaniami. W ten sposób wychowankowie uczą się samodzielnie kierować własnym zachowaniem, kształtują postawę odpowiedzialności osobistej i społecznej, osiągają samodyscyplinę, mogą łatwiej zrozumieć reguły współżycia społecznego i konieczność ich respektowania²⁴.

Zadaniem rodziców i nauczycieli jest więc stwarzanie dziecku takiego otoczenia w domu, przedszkolu oraz szkole, które będzie właściwe wspierało jego rozwój. Staraniem dorosłych powinno być zatem zorganizowanie warunków, które będą swoistym zaproszeniem dziecka do aktywności. Meble należy dostosować do wzrostu dziecka, tak żeby były w zasięgu jego wzroku i ręki. Wszystkie przedmioty, a głównie pomoce rozwojowe, muszą być

²⁰ A. Klim-Klimaszewska, *Pedagogika przedszkolna*, Wydawnictwo PIW, Warszawa 2005, s. 65.

²¹ M. Miksza, *Zrozumieć Montessori*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004, s. 39.

²² Tamże, s. 21.

²³ Tamże, s. 67.

²⁴ Tamże, s. 62–65.

widoczne i dostępne dla dziecka²⁵. Wskazane jest, aby posiadały walory estetyczne i tym samym swoim wyglądem, barwą, strukturą przyciągały uwagę wychowanka, zachęcały go do zabawy, nauki, pracy. Pomoce rozwojowe powinny mieć też prostą budowę. Dzięki temu dziecko może samodzielnie posługiwać się nimi, badać i pracować z nimi wzrokiem, dotykiem czy słuchem, a także wykrywać i naprawiać pojawiające się podczas wykonywania różnych zadań błędy. Prowadzi to do samokontroli i samowychowania, ponieważ dziecko, które samodzielnie odkrywa i naprawia błąd czuje satysfakcję, radość z poprawnie wykonanego zadania, nabiera zaufania we własne możliwości, pragnie podejmować nowe, trudniejsze działania. Samokontrola z kolei buduje poczucie własnej wartości, dokładności, działania oraz uczy samodzielności w myśleniu. Pozwala również na uniezależnianie się od kontroli i oceny nauczyciela²⁶.

Szczególne znaczenie w realizacji każdego programu wychowawczego, rozwijającego samodzielność dzieci, może mieć wzbogacanie go o zajęcia i ćwiczenia z obszaru życia codziennego, których dotyczy też metoda Marii Montessori. Dzięki takim zajęciom i ćwiczeniom, jak np. nakrywanie stołu, sprzątanie po posiłkach, wiązanie kokard, segregowanie różnych przedmiotów, dzieci są niejako włączane do celowej aktywności, uczą się zarówno samodzielności, koncentracji uwagi, jak też wytrwałości. Poprzez to rozwija się ich wola i wiara we własne możliwości²⁷.

Rozwijanie samodzielności dziecka w Przedszkolu Uniwersytetu Łódzkiego

Do koncepcji pedagogicznej Marii Montessori w swojej działalności odwołują się nauczyciele Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego. Uwzględnianie poglądów Montessori w procesie wychowania pozwala z powodzeniem realizować cele związane z usamodzielnianiem dzieci w myśleniu i działaniu. W myśl przyjętej koncepcji nauczyciele dbają o to, aby otoczenie edukacyjne zachęcało wychowanków do podejmowania aktywności, a tym samym roz-

²⁵ Tamże, s. 39–40.

²⁶ Tamże, s. 55–56.

²⁷ S. Guz, *Znaczenie metody Marii Montessori dla rozwoju integracji*, [w:] *Edukacja przedszkolna na przełomie tysiącleci*, S. Guz (red.), Wydawnictwo WSP TWP, Warszawa 2001, s. 140.

wijało ich. Dokonują obserwacji rozwoju dziecka i dostosowują działania pedagogiczne do jego możliwości, potrzeb i zainteresowań. Współdziałają z rodzicami w działaniach wychowawczych. Na bieżąco informują o rozwoju dziecka, zachowaniu, postępach, trudnościach. Współpraca ta polega również na współdziałaniu w rozpoznawaniu potrzeb, aspiracji edukacyjnych dzieci. Zabiegają o to, aby wszelkie działania wychowawcze nauczycieli i rodziców były ujednolicone. Zgodnie z przyjętymi programami (*Dobry start przedszkolaka* – Monika Rościszewska-Woźniak²⁸; *Odkryjmy Montessori raz jeszcze...* – Renata Czekalska, Aleksandra Gaj, Barbara Lauba, Joanna Matczak, Anna Piecusiak, Joanna Sosnowska²⁹) stwarzają dzieciom możliwość samodzielnego odkrywania, nabywania sprawności i umiejętności, zachęcają do podejmowania prób i pokonywania trudności. Są niejako towarzyszami każdego dziecka, oferując mu wsparcie, uznanie, podziw, informacje. Nauczycielki kierują się dewizą Marii Montessori: „Pomóż mi samemu to zrobić!”³⁰. Nie wyręczają dzieci, lecz pokazują sposób wykonania czynności, stosują słowne wzmocnienia, np. *Spróbuj sam; Wiem, że sobie poradzisz...; Jesteś zdolny; Czy pamiętasz jak poradziłeś sobie z zapinaniem kurtki; To na pewno też potrafisz zrobić...*

Zajęcia dydaktyczne są bardzo ważne, ale najbardziej wartościowy dla prawidłowego rozwoju jest czas zabaw swobodnych, zajęć porządkowych, posiłków. Wtedy istnieje możliwość kształtowania różnych płaszczyzn samodzielności. Dzieci mają możliwość samodzielnego wyboru podejmowanej aktywności. Same zagospodarowują sobie czas, bawiąc się według własnych pomysłów z wybranymi osobami. Przedszkolaki same decydują też, z którym materiałem rozwojowym (przedmioty, pomoce zgromadzone w sali) i jak długo chcą pracować, np. z puszkami szmerowymi, brązowymi schodami czy cylindrami z kącika „Kształcenie zmysłów”. Samodzielnie przygotowują również stół do posiłku, robią kanapki, nalewają zupę z waz na talerze, kompot z dzbanków, posługują się sztućcami. Same decydują o tym, co i ile zjedzą z podanych dań, produktów, samodzielnie nakładają porcje mięsa, ziemniaków, surówek itp. Po posiłku składają naczynia na

²⁸ M. Rościszewska-Woźniak, *Dobry start przedszkolaka*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2010.

²⁹ R. Czekalska, A. Gaj, B. Lauba, J. Matczak, A. Piecusiak, J. Sosnowska, *Odkryjmy Montessori raz jeszcze...*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2009.

³⁰ Cyt. za: M. Miksza, *Zrozumieć Montessori...*, s. 26.

przeznaczonym do tego stole oraz wycierają stół ściereczką i zamiatają podłogę.

W tym przedszkolu grupy są różnowiekowe. Współdziałanie ze sobą dzieci w różnym wieku umożliwia wzajemne uczenie się od siebie, rozwijanie samodzielności, empatii, zwiększanie poczucia wartości wszystkich wychowanków. Starsze dzieci często udzielają wskazówek młodszym, słabszym, uczą ich i pomagają w codziennych czynnościach, np. porządkowych, higienicznych. Uczą sposobu używania różnych materiałów, wyjaśniają i sprawdzają sposób wykorzystania pomocy, wykonania zadania przez młodsze dzieci.

Otoczenie jest zorganizowane w taki sposób, aby stymulowało kontakty interpersonalne i dawało dzieciom jak najwięcej swobody i wolności w wyborze aktywności. Ma ono zapewnić dziecku dokonywanie czynności poszukiwania i odnajdowania. Sala jest wyposażona w różnorodne materiały rozwojowe, np. różowa wieża, drewniane cylindry, puszki szmerowe, piasek, który za pomocą różnych rzeczy może być przesypywany do zróżnicowanych wielkością słoików, naczynia do przelewania wody, soda i kwasek cytrynowy, służące do nietypowego nadmuchania balonu. Typowych zabawek, jak np. lalek, misiów jest bardzo niewiele. Sala jest urządzona tak, aby każde dziecko mogło korzystać ze wszystkich materiałów, samodzielnie wybierając rzecz i miejsca do zabawy, które najbardziej mu odpowiadają, a jednocześnie nie przeszkadzają innym. W sali każdy przedmiot ma swoje stałe miejsce i jest w zasięgu ręki dziecka. Pomoce są skonstruowane tak, żeby można było je wielostronnie wykorzystywać. Występują jako pojedyncze egzemplarze, uwzględniają zasadę stopniowania trudności i pozwalają dziecku na samodzielne dokonanie oceny, czy dana praca jest dobrze, czy źle wykonana. Swoboda wyboru dotyczy też czasu i tempa pracy. Wszelkie czynności porządkowe związane z przygotowaniem miejsca pracy i zabawy dziecko wykonuje samodzielnie. Naukę samoobsługi wspomaga tematyczne uporządkowanie wszystkich narzędzi, materiałów, oznaczenie półek, szuflad, stworzenie kącików. Dostosowanie przedmiotów do ręki dziecka, jego sił i możliwości. Odpowiednio zorganizowane otoczenie rozbudza aktywność i wewnętrzną motywację do samodzielnego zdobywania wiedzy oraz doskonalenia umiejętności. W związku z tym dzieci uczą się podejmować własne decyzje, dokonywać wyborów. Materiał zgromadzony w sali jest bardzo urozmaicony, prosty i estetyczny. Przedszkolaki chętnie i często same podejmują

działania, w których wykorzystują ten materiał, np. przelewają i barwią wodę, przesypują piasek, wiążą kokardy, nawlekają koraliaki, zapinają guziki, segregują i układają różnorodny materiał, czyszczą metal, składają serwetki, przekładają materiał przy pomocy różnych narzędzi, np. pęsety, posługują się zakraplaczem.

Niezmiernie ważne w rozwijaniu samodzielności jest również wspólne ustalenie zasad grupowych, jak też zachęcanie dzieci do samodzielnego rozwiązywania trudności z organizacją swojego działania i konfliktów interpersonalnych. Wychowankowie są usamodzielniani w wyrażaniu uczuć i stosowaniu komunikatów typu „ja”. Na kształtowanie samodzielności, a zarazem odpowiedzialności ma wpływ także przydzielanie dzieciom funkcji dyżurnego, np. dbanie o porządek w poszczególnych kąciach w sali, w łazience, podczas posiłków, rozkładanie przyborów plastycznych, temperowanie kredek, podlewanie roślin doniczkowych. Nauce samodzielności i niezależności służą ćwiczenia praktycznego dnia. Pomagają one w nabywaniu praktycznych umiejętności, np. przelewania, przesypywania, wiązania, zapinania, czyszczenia itp.³¹

Podsumowanie

Prawidłowe wychowanie dziecka do samodzielnego funkcjonowania w szkole, rodzinie, grupie rówieśniczej powinno opierać się na wspieraniu, organizowaniu sprzyjających warunków rozwoju, a nie tłumieniu wszelkich dążeń do uzyskania samodzielności. Zarówno rodzice, jak i nauczyciele powinni stawiać przed podopiecznym wymagania dostosowane do jego możliwości, stymulować motywację i egzekwować wykonanie zadań. W kształtowaniu samodzielnej jednostki duże znaczenie mają wszechstronne, konsekwentne działania, stymulujące i wspierające realizowane przez nauczycieli przedszkolnych już od pierwszych dni pobytu dziecka w placówce. Od świadomości i kompetencji pedagogicznych wychowawców uzależnione jest to, czy i w jakim stopniu wychowanek osiągnie oczekiwany poziom umiejętności w zakresie samodzielnego funkcjonowania w środowisku.

W procesie kształtowania niezależnej, autonomicznej jednostki nauczyciele oraz rodzice powinni pamiętać o kilku wskazówkach podanych przez K. Kuszak, a mianowicie:

³¹ Informacje pochodzą z obserwacji, refleksji poczynionych w trakcie pracy w Przedszkolu UŁ w latach 2014–2015.

- uwzględnianiu jej indywidualnych dążeń do samodzielności i stwarzaniu warunków sprzyjających jej realizacji;
- motywowaniu do kolejnych samodzielnych działań oraz przejmowania kontroli nad własnym postępowaniem;
- przekształcaniu dążeń niepożądanych, jak np. unikanie samodzielnej aktywności, w akceptowane, jak np. dążenie do niezależności, sprawowanie samokontroli;
- wspieraniu w chwilach niepowodzeń, zachwiania wiary we własne możliwości w trudnych sytuacjach³².

Samodzielność jest podstawowym warunkiem sukcesu edukacyjnego dziecka. Świadomi tego wychowawcy, którzy podejmują wszelkie starania, aby stworzyć dziecku warunki sprzyjające rozwojowi samodzielności, kształtują jednostkę, która bez większych trudności podejmuje obowiązki ucznia, samodzielnie radzi sobie z zadaniami szkolnymi, a z czasem z tymi, które wyznacza dorosłe życie³³.

BIBLIOGRAFIA

- Czekalska R., Gaj A., Lauba B., Matczak J., Piecusiak A., Sosnowska J., *Odkryjmy Montessori raz jeszcze...*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2009.
- Feiner M., Went W., *Nowe zadania nauczyciela*, „Edukacja i Dialog” 1997, nr 9.
- Guz S., *Znaczenie metody Marii Montessori dla rozwoju integracji*, [w:] *Edukacja przedszkolna na przełomie tysiącleci*, S. Guz (red.), Wydawnictwo WSP TWP, Warszawa 2001.
- Klim-Klimaszewska A., *Pedagogika przedszkolna*, Wydawnictwo PIW, Warszawa 2005.
- Kuszał K., *Dynamika rozwoju samodzielności dziecka w wieku przedszkolnym*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2006.
- Kuszał K., *Samodzielność jako osiągnięcie dziecka sześćo-siedmioletniego*, [w:] *Edukacja elementarna jako strategia zmian rozwojowych dziecka*, H. Sowińska, R. Michalak (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004.
- Kwiatkowska M., *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, WSiP, Warszawa 1988.
- Miksza M., *Zrozumieć Montessori*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004.
- Rościszewska-Woźniak M., *Dobry start przedszkolaka*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2010.

³² K. Kuszał, *Samodzielność jako osiągnięcie...*, s. 153–154.

³³ Tamże.

THE COOPERATION OF TEACHERS AND PARENTS IN THE FARMATION OF A CONDITIONS FAVORABLE TO THE ACHIEVEMENT OF THE CHILD SELF-RELIANCE IN THE KINDERGARTEN

(Summary)

Self-reliance is a very important feature of the child, which determines his future success in a life. It is characterized by dynamic development of the child. Pre-school period is an extremely important element in achieving self-reliance by a child. The term self-reliance is understood differently. It stands out certain aspects of this phenomenon. The content of this article is focused on the presentation, how a kindergarten favors to achieve a self-reliance by a child understandings not only as a self-service, but also as a self-reliance in task situations, finding out on social contacts and ability to manage their own emotions. Beyond the role of pre-school environment also draws attention to the big impact of the family environment on child development. Parents and teachers are the most important for the child's independent behavior patterns. This issue will thoughts, insights, experiences kindergarten teacher, in which the work is based on the method of Maria Montessori.

Keywords: self-reliance, family, parents, kindergarten, teacher.